

R Kultūros naujienos

Fenomenas - Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija (1)

2018 lapkričio mėn. 10 d. 09:18:38 Perskaitė 449

Draugijos veikla - tai pavyzdys, kiek daug Tėvynės ir jos žmonių labui gali nuveikti nedidelė grupelė ryžtingai nusiteikusių bendraminčių.

Apie Lietuvių sanitarinės pagalbos draugiją (LSDP), ligoninę ir polikliniką yra rašę patys draugijos įkūrėjai - gydytojai dr. Danielius Alseika ir dr. Veronija Janulaitytė-Alseikienė savo prisiminimuose. Deja, nei vienas, nei kitas nepamini jokių archyvinių dokumentų. Artėjant

draugijos įkūrimo 100-mečiui, Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje pavyko aptikti keletą originalių dokumentų bei šiek tiek informacijos to laiko Vilniaus spaudoje.

Kaip ir kodėl įsikūrė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija

Jos įkūrimas glaudžiai susijęs su Lietuvos Tarybos veikla ir 1918 m. vasario 16 d. paskelbtu Aktu dėl Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui ir carinės Rusijos okupuotą Lietuvą 1915 m. užėmus kaizerinės Vokietijos kariuomenei, daugelis Lietuvos gyventojų buvo priversti pasitraukti į Rusijos gilumą. Tačiau 1917 m. spalio mėnesį bolševikams perėmus valdžią Petrograde ir prasidėjus chaosui kariuomenėje, dauguma į ją paimtų lietuvių kareivių metė ginklus ir ėmė grįžti į gimtus kraštus. Norintiems kirsti fronto liniją, teko gauti būtinąjo sanitarinio patikrinimo dėl siaučiančių ligų leidimą.

Karo tarnybai buvo mobilizuoti ir gydytojai Alseikos. V.Alseikienė 1915-1918 m. dirbo karo ligoninėje Minske, čia vėliau buvo paskirtas dirbti ir D.Alseika. Prasidėjus revoliuciniams įvykiams ir 1918 m. Minską užėmus vokiečiams, buvusi carinės Rusijos karų ligoninė, kurioje dirbo abu gydytojai Alseikos, nespėta evakuoti. D.Alseika rašo: „1918 metų pradžioje su dr. V.Alseikiene, dr. Vladu Bagdonu, Pijumi Mičiuliu ir A.Krutuliu sukūrėme Minske, dabar veikiančią Vilniuje, Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugiją. Tos draugijos užuomazga buvo sanitarinė komisija, kuri buvo gavusi iš vokiečių okupacinės valdžios leidimą tirti sveikatą ir skiepyti raupus grįžtantiems pro Minską Tėvynės lietuviams tremtiniais ir pabėgėliams.“

Gauti vokiečių valdžios leidimą grįžtančiųjų patikrinimui ir skiepimui padėjo atsitiktinumas. V.Alseikienė, gerai mokėjusi vokiečių kalbą, taigi gydžiusi ir vokiečių štabo karininkus, sutiko savo studijų Berlyne 1906-1908 m. bendramokslį štabo karininką. Jis ir padėjo išrūpinti leidimą atidaryti patikrinimo punktą su teise išduoti leidimus grįžti į Lietuvą. A.Krutulys prisimena: „Pabėgėlių buvo tūkstančiai. Vokiečiai jokių sentimentų neturėjo, elgėsi su žmonėmis, kaip su gyvuliais: sugrūsdavo šimtais įvairiuose barakuose, o paskui traukiniais veždavo į karantino lagerius, kuriuose gyvenimo sąlygos buvo baisios. Pabėgėliams buvo didžiausias vargas. Grįžtantieji su tais leidimais nebuvo siunčiami į karantiną, važiuodavo laisvai, kur kam reikėjo. Tūkstančiai lietuvių (ir ne tik lietuvių) tokiu būdu ištrūko iš šio pragaro ir atsidadė Vilniuje.“

Įvairiuose prisiminimuose rašoma, kad „Nukentėjusių nuo karo šalpos ligoninės“ inventorius buvo

sukrautas į 12 (kitur rašoma, kad į 18) vagonų ir 1918 m. liepos mėnesį parvežtas į Vilnių. Ten tebebuvo okupacinė vokiečių valdžia, mieste tyrojo skurdas ir badas, prasidėjo choleros epidemija. 1919-1920 m. D. Alseika buvo paskirtas Vilniaus miesto ir apskrities gydytoju.

Pirmosios žinios apie Draugijos ir jos ligoninės veiklą Vilniuje aptinkamos 1918 m. „Darbo balse“. LSPD nariams pranešama: „Draugija jau yra Vokiečių okupacinės valdžios patvirtinta ir registruota. Draugijos įstatai nepoilgam bus išspausdinti ir galės būti nariams išsiuntinėjami, todėl nariai prašomi pranešti savo adresus. Valdybos pirmininkas D-ras D. Alseika. Vilnius, Jogelonų g. N 9 but. 3.“

Kitame laikraščio „Darbo balsas“ numeryje išspausdintoje informacinėje publikacijoje „Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos poliklinika ir ligoninė“ pateikiama gan išsami informacija: „<...> draugija yra jau seniai susidariusi, turi 36 narius, kurių dauguma yra gydytojai, provizoriai, dantų gydytojai, bet yra ir kitų profesijų inteligentų. Draugijos turtas - lietuvių tremtinių sudėtos aukos, tiek pinigai, tiek ir kitokis turtas. Draugijos tikslas - labdarybė, gyventojų sveikatos kėlimas, teikiant jiems medicinos pagalbos, kiek galint prieinamomis sąlygomis, o neturtėliams - ir visai veltui...“

Iš tos pačios publikacijos sužinome, kad „Draugijos ligoninė ir poliklinika atidarytos nuo spalio 15 d. Ligoninės butas, Vilniaus g. N. 28 (dabar - Vilniaus g. 25, - aut. past.). Įrengtas su visais patogumais, turi apie 30 kambarių. Prie ligoninės yra vaistinė, laboratorija, rentgeno kabinetas, operacinė, perrišamieji kambariai ir keletas gydytojų kabinetų, kur priimami apsilankantieji ligonys.“

Kaip Draugijai sekėsi veikti, skaitome 1924 m. žurnale „Medicina“: „Iš Valdybos ir revizijos komisijos pranešimų paaiškėjo, kad draugijos stovis yra geras, deja iš niekur negaudama jokios pašalpos, išlaiko ligoninę, kurioje dirbuojasi 14 gydytojų, 5 administracijos tarnautojai, 8 gailestingosios seserys, 25 sanitarės ir šiaip darbininkai, be to d-ją dar turi vaistinę ir žemės ūkį. <...> Per 1923 metus ligoninėje gydyta 1594 gulinčiųjų ir 28014 ateinančiųjų ligonių, nemažą dar ligonių skaičių ligoninė pagydė visai veltui.“

Kokį atgarsį turėjo ši ligoninė tarp Vilniaus ir jo apylinkių gyventojų, rašo Vincas Žilėnas: „(...) ligoninės vardas pasklido po visą mūsų kraštą, visi žinojo, kad tai lietuviška įstaiga, kurioje daugelis lietuvių gavo darbo, o lietuviai ligonys galėjo laisvai lietuviškai susišnekėti su gydytojais. Besigydydami Vilniaus lenkai, gudai ir žydai tapdavo lietuvių simpatikais, lietuviams palankesniais žmonėmis. Nuo 1918 m. iki mirties ligoninė laikėsi ant d-ro D. Alseikos pečių. Jei ligoninė ligi šiol tebegyvuoja, turi naujas gražias patalpas, lietuviai tarnautojai gauna darbo, tai tik d-ro D. Alseikos nuopelnai.“

Tik savo kraštui ir žmonėms pasiaukojusių žmonių darbas, gabių gydytojų ir kito personalo sutelkimas galėjo duoti tokių rezultatų.

Vien V. Alseikienė Vilniuje ir Vilniaus krašte atliko per 300 kataraktos operacijų. „Dirbau sunkų ir labai nedėkingą labdaros darbą nuo 1910 iki 1932 m. Nuolatiniai materialiniai sunkumai LSP Draugijos ligoninėje, intrigos, nesutarimai, nutariau viską mesti, nes nervai nebegalėjo išlaikyti, nors mesti ligoninės, kurią drauge su vyru organizavau, daug metų dirbau, išvykti į Kauną, kur manęs nelaukė, tai buvo didelė mano gyvenimo drama. <...> Dr. D. Alseika pasiliko Vilniuje toliau kovoti, bet ir jo jėgos smarkiai mažėja, daug metų įtempto darbo Lietuvių laikiname komitete, darbas rentgeno kabinete, dideli sunkumai LSP Draugijos ligoninėje, be poilsio, partijų intrigos, nors pats dr. D. Alseika seniai jokiai partijai nepriklausė. Labiausiai dr. D. Alseiką pakirto nepagrįsti šmeižtai, kad d-as esąs prolenkiškos orientacijos. Girdėti tokius šmeižtus per daug jam buvo skaudu“, - tai eilutės iš V. Alseikienės prisiminimų.

1931 m. rugpjūčio mėnesį V. Alseikienė su vaikais Vytautu ir Marija išvyko gyventi į Kauną, norėdama atžaloms suteikti išsilavinimą lietuvių kalba. Marija Alseikaitė-Gimbutienė, karo metais pasitraukusi į Vakarus, mokslus sėkmingai tęsė ir tapo pasaulyje bene žymiausia lietuvių tyrėja archeologijos, antropologijos, archeomitologijos srityse. Vytautas Alseika tapo teisininku, žurnalistu, kino publicistikos pradininku Lietuvoje.

Dr. D. Alseika ne tik vadovavo Draugijai, ligoninei ir poliklinikai, bet daug jėgų skyrė ir visuomeninei veiklai. Jo domėjimosi spektras buvo labai platus - nuo medicinos mokslo naujienų iki Lietuvos istorijos, politikos, kultūrinio gyvenimo.

Nors draugija ir jos įsteigta ligoninė bei poliklinika laikėsi, bet darėsi vis sunkiau. Aštrėjantys Lietuvos ir Lenkijos nesutarimai, neramumai Europoje, prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė vertė ieškoti naujų partnerių ligoninės išlaikymui ir nuosavo pastato įsigijimui.

Sutelkus pastangas, Draugijos ir privačių asmenų lėšomis pavyko įsigyti pastatą Mickevičiaus g. 33A (dabar - Gedimino pr. 35 - aut. past.). 1933 m. ligoninė perkelta į ne visai pritaikytas patalpas. Ligoninė veikė, tačiau tuo pat metu buvo atliekamas ir kapitalinis pastato remontas.

Kad ligoninė dar veikė 1940 m., patvirtinimą randame publikacijoje „Kaip veikia Vilniuje Lietuvių sanitarinės pagalbos Draugijos ligoninė“. „XX amžius“ rašo: „Ligoninė veikia jau 22 metai. Su namais ir visu įrengimu vertinama apie 0,5 milijono litų. Namo savininkai yra 3: Liet. Sanitarinės Pagalbos Draugija, L.Labdaros Draugija ir dabartinis ligoninės direktorius dr. Vyt. Legeika, kuris ligoninėj dirba 20 metų.“

Remiantis prisiminimų medžiaga, ligoninės veikla nutrūko apie 1941 m., vykstant Antrajam pasauliniam karui. Teigiama, jog Lietuvių ligoninės inventorių bei archyvas buvo perkeltas į tuometės Šv.Jokūbo ligoninės patalpas. Manoma, kad vėliau ligoninės archyvas buvo sunaikintas.

Vietoje epilogo

„Šimtai tūkstančių ligonių perėjo per Vilniaus Lietuvių sanitarinės pagalbos polikliniką! Kas gali išmatuoti tą begalinę naudą, kurią davė dr. Danielius Alseika, sukurdamas šią draugiją, ligoninę ir polikliniką?“ - nekrologe dr. D.Alseikai atminti 1936 m. žurnale „Medicina“ rašė jo kolega dr. Vadas Kairiūkštis. O Bronius Untulis prisimena: „Daktaras D.Alseika buvo savo ligoninėje ir galva ir širdis, bet visų pirma širdis! Čia jis nusipelnė savo gerojo daktaro garbingo vardo, čia jis parodė, ką galima nuveikti gera širdimi vaduojantis.“

2018 m. lapkričio 3 d. ant namo Vilniaus g. 25. atidengta paminklinė lenta byloja:

„1918-1933 m. čia veikė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija. Poliklinika ir ligoninė. 1918-1926 m. čia dirbo dr. Jonas Basanavičius“.

"Respublikos" leidiniai", Smetonos g. 2, Vilnius, Tel. , Faks. , El. paštas info@respublika.net